למקטליה בדבר הנזרק תניא כוותיה דשמואל כשהורגין אותו אין הורגין אותו אלא בדבר הנזרק דחייף ביה מסתכן דנכית ליה מיית דחייף ביה מסתכן מאי תקנתיה נישלח מאניה (א) ונירהיט רב הונא בריה דרב יהושע חף ביה חד מינייהו בשוקא שלחינהו למאניה ורהיט אמר קיימתי בעצמי ¹החכמה תחיה בעליה דנכית ליה מיית מאי תקנתיה אמר אביי ניתי משכא דאפא דדיכרא(ב) וניכתוב עליה אנא פלניא בר פלניתא אמשכא דאפא דיכרא כתיבנא עלך כנתי קלירוס ואמרי לה קנדי קנדי קלורום יה יה ה' צבאות אמן אמן סלה ונשלחינהו למאניה ולקברינהו בי קברי (ב) עד תריסר ירחי שתא ונפקינהו ונקלינהו בתנורא ונבדרינהו לקטמיה אפרשת דרכים והנך תריסר ירחי שתא כי שתי מיא לא לישתי אלא בגובתא דנחשא דילמא חזי בבואה דשידא וליסתכן כי הא (ג)דאבא בר מרתא הוא אבא בר מניומי עבדא ליה אימיה גובתא דדהבא (ג): ועוד אמר ר' מתיא: א"ר יוחנן חש (ד)בצפידנא אזל גבה דההיא מטרוניתא עבדא ליה מלתא חמשא ומעלי שבתא אמר לה בשבת מאי אמרה ליה לא צריכת אי מצטריכנא מאי אמרה ליה אישתבע לי (ד) דלא מגלית אישתבע לאלהא דישראל לא מגלינא נפק דרשה בפירקא והא אישתבע לה לאלהא דישראל לא מגלינא הא לעמו ישראל מגלינא והא איכא חלול השם דמגלי לה מעיקרא מאי עבדא ליה אמר רב אחא בריה דרב אמי מי שאור שמן זית ומלח רב יימר אמר שאור גופיה שמן זית ומלח רב אשי אמר משחא דגדפא דאווזא אמר אביי אנא עבדי לכולהו ולא איתסאי עד דאמר לי ההוא טייעא אייתי קשייתא דזיתא דלא מלו תילתא וקלינהו בנורא אמרא חדתא ואדביק בככי דריה עבדי הכי ואיתסאי ממאי הוה מחמימי חמימי דחיטי ומשיורי כסא דהרסנא ומאי סימניה כד רמי מידי בככיה ואתא דמא מבי דרי רבי יוחנן כי חש בצפידנא עבד הכי בשבתא ואיתסי ורבי יוחנן היכי עביד הכי אמר ר"נ בר יצחק שאני צפידנא הואיל ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים אמר ליה רב חייא בר אבא לר' יוחנן כמאן כר' מתיא בן חרש דאמר החושש בפיו מטילין לו סם בשבת א"ל שאני אומר בזו ולא באחרת לימא מסייע ליה מי שאחזו ירקון מאכילין אותו בשר חמור מי שנשכו כלב שוטה מאכילין אותו מחצר כבד שלו והחושש בפיו מטילין לו סם בשבת דברי ר' מתיא בן חרש וחכ"א באילו אין בהם משום רפואה באלו למעוטי מאי (ה) מאי לאו למעוטי סם לא למעוטי מקיזין דם לסרונכי ה"נ מסתברא דתניא שלשה דברים א"ר ישמעאל בר' יוסי ששמע משום רבי מתיא בן חרש מקיזין דם לסרונכי בשבת ומי שנשכו כלב שוטה מאכילין אותו מחצר כבד שלו והחושש בפיו מטילין לו סם בשבת וחכ"א באילו אין בהן משום רפואה באילו למעוטי מאי מאי לאו אתרתי בתרייתא ולמעוטי דרישא לא אתרתי (ו) דרישא קמייתא ולמעוטי דסיפא

תא

למקטליה בדבר הנזרק. למ"ד רוח רעה שורה עליו לא יקרב אצלו להרגו בידים אלא זורק בו חץ או סכין והורגו: **דחייף ביה.** המתחכך בו: **דנכית ליה.** שהכלב נושכו: **נישלח למאניה.** יפשיט בגדיו: **משכא דאפא.** הוא הצבוע וצלע"ו פוטויי"ש: **דאפא דיכרא.** צבוע זכר: **בגובתא דנחשא.** על ידי קנה של נחשת: **דילמא חזי לבבואה דשד.** שקפץ מן הכלב עליו ומסתכן: **צפידנא.** חולי השינים והחניכים ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים ומסוכן הוא: **מטרוניתא.** נכרית היתה: **עבדא ליה רפואה חמשא ומעלי שבתא.** יום ה' בשבת וע"ש: **והאיכא חלול השם.** שהיא סבורה שעבר על שבועתו: **דמגלי לה מעיקרא.** מההיא שעתא גלי לה לא נשבעתי לך כי כך אמרתי: **משחא דגדפא דאווזא.** שומן מוח עצם קטן שבראש כנף העוף שקורין כנ"ל סכה אותו על לדעיו: **קשייתא דזיתי.** גרעיני זיתים: **דלא מלו תילתא.** שלא הביאו שליש: **אמרא חדתא.** על מר חדש שקורין פוסוי"ר: **ודביק בככי דדריה.** הדבק בשורת השינים: **ממאי הוי.** על ידי מה בא החולי הזה: **מחמימי חמימי דחיטי.** האוכל פת חמה יותר מדאי: **כסא דהרסנא.** דגים מטוגנים עם הקמח בשמן שלהן: **שיורי.** שעבר עליו הלילה: **מאי סימניה.** של אותו חולי: **כד רמי מידי בככיה.** כשנותן כלום בשיניו זב הדם משורת שיניו: **ורבי יוחנן היכי עביד הכי וכו'.** לא גרסינן לה הכא אלא במסכת ע"ז (ז): **כמאן עביד ר' יוחנן.** לתת סם בשבת בשביל חולי השינים דקאמר לה אי מצריכנא מאי: **שאני אומר בזו.** מודים לו חכמים שהיא רפואה (ד) לו בכלב שוטה באכל כבד שלו: **ירקון.** חולי שפניו מוריקות: **הכי גרסינן וחכמים אומרים באלו אין בהן משום רפואה באלו למעוטי מאי לאו למעוטי סם.** והכי קאמרי ליה בשתים הראשונות אין זו רפואה גמורה לעבור עליהן דבר תורה ולמעוטי סם דיש בו משום רפואה: **לא למעוטי מקיזין דם לסרונכי.** בשבת לעולם אכולי הנך פליגי ומאי באלו משום דשמעיה לר' מתיא דאמר אכתי אחריתי: **לסרונכי.** חולי ששמו אשטרנגליו"ן הוא בו"ן מלנט וכההיא מודה ליה: **ה"ג הכי נמי מסתברא** דתניא שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן עזריה משום ר' מתיא בן חרש מקיזין דם לסרונכי בשבת ומי שנשכו כלב שוטה מאכילין אותו מחצר כבד שלו והחושש בפיו מטילין לו סם בשבת וחכמים אומרים באלו אין בהם משום רפואה באלו למעוטי מאי לאו אתרתי בתרייתא ולמעוטי דרישא לא אתרתי דרישא ולמעוטי דסיפא:

ת"ש

הכי נמי מסתברא שלשה דברים כו'. ריב"א ל"ג הכי נמי מסתברא אלא הכי גריס תא שמע שלשה דברים משום דמאי אולמיה דהא מהא דלאייתי כבר ונראה לי דשפיר מייתי דברייתא קמייתא לא מיתני בה מקיז דם לסרונכי ולהכי הוי דוחק הא דמוקמינן למעוטי מקיז דם לסרונכי מה שלא הוזכר בה אבל מהא מייתי שפיר מאי לאו באלו אתרתי דסיפא דסליק מינה קאי ולמעוטי מקיז דם לסרונכי דקא תני רישא ומי (שמא) משום דבכל דוכתא נשאר הכי נמי מסתברא בשביל זה אין למוחקו דבפרק קמא דקידושין (כו:) גבי מעשה (ח) במדוני אחד) יש הכי נמי (ט)[מסתברא] שאינו נשאר ובפרק הזהב (בבא מציעא דף מו:) (ו) יש [ג"כ] הכי נמי מסתברא שאינו נשאר בשמעתא דמטבע אין נעשה חליפין לפירוש רש"י):

אלא

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף ג:

◆

לעזי רש"י

פוטויי"ש. תולרה.
כנו"ל [פינו"ל].
גוצה של כנף או זנב.
פושוי"ר. מעדר.
אישטרנגילו"ן.
דלקת שקדים.
בו"ן מלנ"ט.
דלקת שקדים מוגלתית.

◆

רבינו חננאל

ועוד א"ר מתיא בן חרש החושש בפיו מטילין לו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת. ר' יוחנן חש בצפרינא, פי' כאב השינים, עבדא ליה ההיא מטרוניתא סמא יום חמישי וערב שבת, א"ל בשבת מאי, אמרה ליה לא צריכת, ואי איצטריכנא מאי, אמרה ליה אישתבע לי דלא מגלית, אישתבע לה אלהי ישראל לא מגלינא, והוה נקיט בליביה בשעת שבועתו דלעמו ישראל מגלינא. ובתר דאודעה ליה, אודעה הוא דלא הות ליך שבועתו אלא דלא מגלינא לאלהי ישראל אבל מגלינא לעמו ישראל. א"ל ר' חייא בר אבא לר' יוחנן כמאן כר' מתיא בן חרש דשרי להטיל סם בפיו בשבת. א"ל ר' יוחנן בהחושש בפיו מטילין לו סם בשבת דברי הכל היא ולא באחרות שחולקין. נימא מסייעא ליה לר' יוחנן הא דתניא מי שאחזו ירקון מאכילין אותו בשר חמור, מי שנשכו כלב מאכילין אותו מחצר כבד שלו, והחושש בפיו מטילין לו סם בשבת דברי ר' מתיא בן חרש, וחכ"א באלו אין בהן משום רפואה. באלו לאו למעוטי סם, דסם אית ביה רפואה, ודחי לא למעוטי הקזת הדם לסרונכי. ולא עמדה.

מסורת הש"ס

(א) [כפ"א: דיכרא], (ב) [שבת קמא: יבמות קב. גיטין לו: מו"ק כו:], (ג) ע"ז כח., (ד) [צ"ל ולא], (ה) רש"א, (ו) [ושם ד"ה ופרי], (ז) [ועי' תוס' זבחים יג. ד"ה דיקא נמי],

◆

תורה אור השלם

1. כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכָּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְעָלֶיהָ: קהלת ז יב

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי תקנתיה ישלח מאניה ונשדיינהו קמיה ונירהיט וכו' הא דרב הונא בריה דר"י כו' שלחינהו למאניה ושדי קמיה ורהיט אמר: (ב) שם ולקברינהו כי קיברי בפרשת דרכים עד תריסר ירחי שתא לבתר הכי נפקינהו ונקלינהו: (ג) שם גובתא דדהבא ואתסי ועוד: (ד) שם אי מצטריכנא מאי אמרה ליה אישתבע לי לאלהא דישראל דלא מגלית אישתבע לה לאלהא דישראל לא מגלינא גליא ליה נפק דרשה כו' לאלהא דישראל הוא דלא מגלינא הא לעמא ישראל מגלינא: (ה) שם למעוטי מאי לאו כצ"ל ותיבת מאי נמחק: (ו) שם לא אתרתי קמייתא כצ"ל ותיבת דרישא נמחק: (ז) רש"י ד"ה ור' יוחנן כו' במסכת ע"ז. נ"ב ע"ש דף כח ע"א: (ח) תוס' ד"ה ה"נ וכו' מעשה במדוני אחד יש ה"נ מסתברא שאינו נשאר במסקנא וכפ' הזהב נמי יש ה"נ מסתברא: